

БАЛКАНСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США У ПОСТБІПОЛЯРНИЙ ПЕРІОД

Анотація. Проаналізовано сутність політики США на Балканах упродовж періоду, який розпочався після закінчення «холодної війни». Здійснена спроба довести існування прямого зв'язку між геополітичними інтересами Америки та розвитком ситуації у цьому регіоні. Робиться висновок, що даний регіон був і залишається стратегічно важливим для Сполучених Штатів, що, значною мірою, впливає на його розвиток.

Ключові слова: США, Балкани, Югославія, Косово, Сербія, Боснія і Герцеговина, зовнішня політика, геостратегія, геополітичний інтерес, постбіполярний період, «холодна війна».

Abstract. The Balkan aspect of the U.S.A foreign policy is analyzed during the period that started after the end of the “Cold war”. An attempt was made to prove the direct link between the geopolitical interests of America and the development of situation in this region. The conclusion is made that this region was and remain strategically important for the United States and this, considerably, is influencing its development.

Keywords: the USA, the Balkans, ugoslavia, Serbia, Kosovo, Bosnia and Herzegovina, foreign policy, geostrategy, geopolitical interest, post-bipolar period, «cold war».

---

* аспірантка кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородського національного університету». Науковий керівник – М.О.Лендєл, доктор політичних наук, професор кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородського національного університету».

***Аннотация.** Сделано анализ сущности политики США на Балканах на протяжении периода, который начался после окончания «холодной войны». Осуществлена попытка доказать существование прямой связи между геополитическими интересами США и развитием ситуации в этом регионе. Сделано вывод, что этот регион как в прошлом, так и сейчас является стратегически важным для Соединенных Штатов, что в значительной мере влияет на его развитие.*

***Ключевые слова:** США, Балканы, Югославия, Косово, Сербия, Босния и Герцеговина, внешняя политика, геостратегия, геополитический интерес, постбиполярный период, «холодная война».*

Постановка проблеми. Постбіполярний період, що прийшов на зміну майже півстолітньому американсько-радянському блоковому протистоянню, диктує нові вимоги для ведення успішної зовнішньополітичної діяльності. Такий стан справ спонукав США вдатися до вироблення нової, значно радикальнішої стратегії поведінки на міжнародній арені, основні моменти якої зводяться до нарощування могутності у світі за рахунок підпорядкування нових стратегічно важливих регіонів. До числа останніх, зокрема, увійшли й Балкани. Починаючи з 1990-х років, Балканський регіон займає одну з ключових позицій у зовнішній політиці Америки, що викликає безумовний науковий інтерес та потребує детального вивчення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Власне бачення Сполученими Штатами сутності своєї політики на Балканах найкраще передають роботи американських вчених-геополітиків З. Бжезинського та С. Гантінгтона. Російську позицію з цього приводу вдало висвітлюють О. Гуськова, О. Пономарьова, А. Філімонова. Оскільки увага прикута до Балканського регіону, то надзвичайну вагу, у даному випадку, має праця сербського науковця Н. Врзіча та представника ісламського світу С. Дарвазі. Цікавою для нас також є праця українського дослідника

Ф. Рудича, який розкриває повну картину геополітичних подій на постюгославського просторі, у тому числі й американську роль в регіоні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У дослідженнях згаданих вище науковців охарактеризовано, здебільшого, або балканська поведінка усього Заходу (США та Європи) або ж Російської Федерації. Авторська позиція полягає у диференціації євроатлантичних, європейських та американських інтересів у регіоні та потребі з'ясування глибинної сутності геостратегії США на Балканах, яка не тільки не завжди співпадає з балканськими планами Євросоюзу, але й багато в чому їм суперечить.

Формулювання цілей статті. Метою статті є з'ясування внутрішніх мотивів політики США на Балканах та її впливу на політичний розвиток цього регіону Європи.

Відразу ж після закінчення «холодної війни» США почали відкрито претендувати на роль одноосібного світового лідера. З метою якнайшвидшого втілення в життя цієї масштабної мети була розроблена нова концепція зовнішньої політики, основними принципами якої проголошувалися «будівництво безпечного світу» та «поширення демократії на користь американського народу та міжнародної спільноти» [6]. У перекладі на геополітичну термінологію, вищезгадане фактично означало перехід до «епохи однополярності», що розглядалася в якості кінцевої точки еволюції міжнародних відносин – від балансу сил окремих держав та їх союзів у період Нового часу, через біполярний баланс сил всередині ХХ століття, до об'єднання людства під егідою єдиної держави-гегемона в образі Америки. На практиці це передбачало наступне: Сполучені Штати, подолавши «імперію зла» (тобто Радянський Союз), здобули право на свій розсуд облаштовувати оточуючий світ, усувати непокірні та призначати лояльні по відношенню до себе і формально більш демократичні уряди в будь-якій точці планети. Відомий американський політолог С. Гантінгтон на виправдання такої стратегії

Вашингтону говорить: «Світ без верховенства США став би місцем більшої жорстокості та безладу і меншої демократії та економічного зростання, ніж той світ, де Сполучені Штати і далі матимуть більший від будь-якої іншої країни вплив на формування глобальних справ. Тривала міжнародна першість США є вирішальною для добробуту і безпеки американців та для майбутнього свободи, демократії, відкритої економіки і міжнародного ладу у світі» [2; с. 30-31].

Проте, невдовзі стало очевидно, що розпад СРСР – це тільки перший крок до утвердження американської гегемонії у світі. На Пентагон очікувало ще чимало завдань, основне місце серед яких відводилося розширенню сфери контролю над важливими у геостратегічному плані регіонами. Одним з таких регіонів, що зовсім не дивно, виявилися Балкани. Не потрібно багато розмірковувати, щоб зрозуміти у чому полягає відверте бажання Сполучених Штатів контролювати цю територію. По-перше, Балкани – унікальна для Європи скарбниця природних ресурсів, майже всіх видів, які можна «приватизувати» про запас. По-друге, регіон є важливим геополітичним і стратегічним плацдармом для розміщення військових баз НАТО в цілях контролю Малої Азії та стримування непередбачуваного пострадянського простору. По-третє, регіон – серединна зона енерготрафіку, яка дає можливість не тільки керувати енергетичними потоками, але й визначати політику залежних від енергоресурсів країн. По-четверте, Балкани – останній європейський рубіж психоісторичної війни Заходу та Росії. Втрата останньої позиції та впливу в цьому регіоні означає остаточне «видавлювання» її з Європи та позбавлення потенційних союзників [8]. Крім того, що не менш суттєво, американський патронаж країн постюгославського простору – ніщо інше, як прагнення тримати європейську спільноту підконтрольною. Поки Європа слухняна, потурає та кориться волі Америки, доти їй нічого не загрожує. Якщо ж вона надумає бути занадто «самостійною», або взагалі наважиться кинути виклик Вашингтону, вступивши, наприклад, у змову з

Росією, то реакція США не змусить на себе довго чекати. Американська, у першу чергу військова, присутність на Балканах – надійний та ефективний інструмент для тиску на європейців. Та для того, щоб при необхідності використати цей інструмент у повній мірі, потрібно спочатку вгамувати самі балканські народи.

Як відомо, Балканський регіон населяють різні етноси зі своїм побутом, культурою, кожен з яких має відмінний погляд на своє минуле, теперішнє і майбутнє. Прагнення йти власним шляхом розвитку перетворило ці народи на запеклих ворогів, які до сих пір не можуть розібратися у тому, що їм належить, а що ні, де закінчується їх земля, а де починається земля сусідів. Однак, війна між ними тривала не завжди. У біполярний період майже всі вони входили до складу єдиного політичного утворення у вигляді Соціалістичної Федеративної Республіки Югославія (СФРЮ). Можливість мирного та досить успішного співіснування у рамках однієї держави забезпечувалося, у тому числі, становищем, яке займала ця країна на міжнародній арені. В епоху запеклого геополітичного протистояння двох блоків (на чолі зі Сполученими Штатами та Радянським Союзом відповідно) отримати симпатію югославів означало здобути серйозний козир, що міг схилити шальки терезів на користь одного з суперників. Подібна позиція була вигідна не тільки югославському керівництву, але й американському, якому вдавалося за допомогою матеріальної стимуляції регіону якщо не заручитися його підтримкою, то хоча б тримати рівновагу сил у світі.

Так продовжувалося до закінчення «холодної війни». Зі зникненням радянської загрози відпала необхідність в існуванні єдиної Югославії, яка могла у будь-який момент вийти з-під контролю Америки. На випадок схожого розвитку подій Пентагон уже мав давно підготовлений сценарій, що передбачав ліквідацію консолідованого балканського простору шляхом його розщеплення. Зокрема, в розсекреченому Центральним розвідувальним управлінням США документі (від 18 жовтня 1990 року)

говориться: «З відокремленням Словенії та Хорватії, Югославія перестане функціонувати як федеративна держава протягом року і, скоріш за все, розвалиться на протязі двох років; економічні реформи не зможуть завадити розпаду» [12]. Разом з тим, Америка припускала, що процес дезінтеграції даного регіону супроводжуватиме ряд серйозних етнічних конфліктів, але навіть вона не змогла передбачити, у яку кровопролитну та тривалу війну все це перетвориться: «Малоймовірно, що між республіками буде війна, та в результаті розпаду Федерації відбудеться ряд серйозних конфліктів між громадами, які триватимуть навіть після її розпаду...» [12].

Американський прорахунок полягав у тому, що не всі суб'єкти СФРЮ прагнули незалежності, були й ті, хто мріяв зберегти існуючу державу. Йдеться, насамперед, про Сербію. Звісно, самостійно серби, позбавлені будь-якої міжнародної підтримки, не могли зупинити розпад Югославії. Більше того, їх єдиний можливий зовнішній союзник, Росія, був ще занадто слабкий, щоб впливати на ситуацію в регіоні. Незважаючи на це, сербська громада в Хорватії та Боснії і Герцеговини (БіГ) наважилася на проголошення власних незалежних республік у цих країнах, щоб згодом об'єднатися з Сербією. Останнє не дуже засмутило Вашингтон, оскільки він був переконаний у можливості усунення цієї проблеми місцевим керівництвом. Хорватія з поставленим завданням впоралася, а от у БіГ, де серби складають третину всього населення (32 %), ситуація виявилася набагато складнішою. Коли стало очевидно, що Мусульмано-хорватська федерація, створена за ініціативою США, безнадійно програє Республіці Сербській, конфлікт набув інтернаціонального характеру. У лютому 1994 року на боці боснійських мусульман та хорватів виступили сили НАТО, що визначило результат протистояння та вибір моделі врегулювання конфлікту. Як наслідок, 21 листопада 1995 року в Дейтоні (штат Огайо) на базі військово-повітряних сил США були парафіновані документи, що увійшли в історію як Загальна рамкова угода про мир в Боснії і Герцеговині (Мирна угода). Документ вступив у силу 14 грудня 1995 року

після його підписання в Парижі. Гарантами угоди виступили США, Великобританія, Франція, Німеччина і Росія. Так вперше в новітній історії в Європі була апробована модель зовнішнього управління [10].

У відповідності з підписаними домовленостями, підтримувати життєздатність цього квазідержавного утворення повинні спеціально створені сили ООН. У свою чергу, провідна роль у виконанні громадянських аспектів Мирної угоди, моніторингу і координації мирного процесу закріплена за інститутом Вищого представника (ВП) в БіГ, який сконцентрував у своїх руках основні владні повноваження, включаючи введення в дію на тимчасовій основі законів і звільнення будь-яких посадових осіб за обструкцію імплементації згаданої угоди. Хоча ВП й призначає Рада Безпеки ООН, до якої, крім Сполучених Штатів, входить ще 14 країн-членів, вплив американців на обрання потрібної їм кандидатури беззаперечний. Не випадково, що за час існування «держави перехідного періоду» (так характеризується БіГ згідно з Дейтонською угодою), повноваження Вищого представника були суттєво розширені. Він отримав право застосовувати більш рішучі заходи для активізації діяльності центральних інститутів влади, в тому числі усувати з посади офіційних осіб, які не поділяють думку міжнародного посередника з тих чи інших питань, та зміщувати осіб з виборних посад, замінюючи їх власними кандидатами. Крім того, був введений принцип узгодження політичних, економічних та інших рішень, який поширюється навіть на послів акредитованих в БіГ. В останньому випадку це мотивується завданням мінімізації конфліктних ситуацій [9].

Враховуючи все вищезгадане, сьогодні дедалі помітнішим стає незадоволення існуючим становищем як боснійських мусульман та хорватів, з одного боку, так і сербів, з іншого. Цю проблему США планує усунути за допомогою НАТО: офіційним кандидатом на вступ в цей союз Боснія і Герцеговина стала 23 квітня 2010 року. Оптимальним варіантом для збереження американської присутності в регіоні, як відверто пишуть

західні аналітики, є вирішення «...основної проблеми Боснії – нерегульованих до сих пір взаємовідносин між сербським утворенням під назвою Республіка Сербська, яке з'явилося після війни, та центральною державою, в якій серби бачать «панування мусульман»» [9]. Ставши членом НАТО, БіГ не тільки може перетворитися в одну з головних сил альянсу, оскільки має розвинуту інфраструктуру для розгортання великої кількості збройних сил, але й зробить останній крок у напрямку централізації країни, що, у свою чергу, однозначно вирішить питання про згортання автономії Республіки Сербської. Позбувшись, таким чином, боснійських сербів, у Сполучених Штатів залишиться остання перешкода на шляху до абсолютної «американізації» Балканського регіону – Сербія.

Сербія – форпост євразійського, континентального і православного початку, західний авангард російської геополітичної конструкції. Сербська геополітична ідентичність на Балканах практично тотожна ролі, яку в глобальному масштабі виконує Росія. Сербі тримають у своїх руках ключі від російського впливу в Європі, який певною мірою визначає місце росіян у світовій політиці. Звідси, цілком зрозумілим є прагнення Вашингтону тримати сербів під контролем, тим більше, що інструмент для цього уже існує – Косово.

Загальновідомо, що в процесі розпаду СФРЮ албанці, що проживають на території сербського краю Косово і складають тут переконливу більшість, також виявили бажання створити незалежну державу. У свою чергу, тоді ще Союзна Республіка Югославія (у складі Сербії та Чорногорії; СРЮ) на чолі з С. Мілошевичем за всяку ціну намагалася зберегти свою територіальну цілісність. Зрештою, взаємні претензії сербів та косоварів вилилися у збройний конфлікт, що активізувався у 1998 році. Навіть тиск міжнародної спільноти не допоміг ворогуючим сторонам знайти компроміс. Ця обставина була вигідна США, які поспішили на свій лад та з максимальною для себе користю владнати існуючу суперечку. Так, 24 березня 1999 року Генеральний секретар

НАТО Х. Солана віддав наказ Верховному головнокомандуючому об'єднаними збройними силами НАТО в Європі В. Кларку розпочати військову операцію проти СРЮ, яка тривала 78 днів. Виправданням для застосування сили стало бажання покласти край політиці геноциду, яку здійснює Белград щодо етнічних албанців. Насправді, «це була неприкрита агресія НАТО проти суверенної Югославії – за всіма класичними канонами міжнародного права» [1;с. 152-153].

У результаті Косово отримало статус «широкої автономії» у складі СРЮ, а американці забезпечили собі присутність у краї, яка, у буквальному сенсі, вражає масштабністю. Побудована за надзвичайно короткий термін (липень-жовтень 1999 року), військова база «Бондстіл», розташована в Косово біля міста Урошевац, є найбільшою американською базою в Європі, що дозволяє контролювати акваторії двох морів (Середземного та Чорного), а також маршрути, які ведуть на Близький Схід, в Північну Африку та на Кавказ. «Бондстіл» займає площу біля 800 гектарів; на її території розміщено 300 об'єктів (аеродроми, ангари, інфраструктура, що забезпечує базування вертолітних, артилерійських і танкових частин, магазини, кінотеатри, спортзали, бібліотеки, дві церкви, найсучасніша в Європі лікарня). База покрита шляховою мережею протяжністю 25 км й обнесена 14-кілометровими земляними та бетонними огорожами з колючим дротом і 11 охоронними вежами [11]. Сьогодні тут зосереджено більше 7 тис. військовослужбовців, базується 55 вертольотів.

Отже, наприкінці 1990-х років США ще більше зміцнили свої позиції в регіоні. Однак, кінцевою метою була повна незалежність Косово, на що й були спрямовані наступні американські зусилля. У першу чергу, потрібно було усунути з югославської політичної арени непокірного С. Мілошевича. Вашингтон скористався призначеними на осінь 2000 року виборами в Сербії. Пізніше високопоставлений співробітник штаб-квартири НАТО в Брюсселі Дж. Ши не посоромився озвучити суму в 30 млн. доларів, якими при активній участі західних спецслужб був оплачений процес усунення

С. Мілошевича й заміни його на лідера Демократичної партії Сербії В. Коштуніцу. Проте, невдовзі стало зрозуміло, що новий сербський лідер не настільки поступливий, як очікували США, особливо коли В. Коштуніца відмовився видати С. Мілошевича Гаагському трибуналу. Врахувавши це, на наступних президентських виборах у 2004 році Пентагон посприяв приходу до сербської влади більш гнучкого і схильного до компромісів Б. Тадича.

У своїй праці «Таємниці белградських депеш» сербський дослідник Н. Врзіч переконує, що Б. Тадич поступово від «ні» незалежності Косово перейшов до готовності визнати цей факт. Перші зміни в поведінці президента стали очевидними, коли він заявив, що його пріоритетом є захист сербів у Косово (а не боротьба проти незалежності). У жовтні 2006 року помічник держсекретаря США Д. Фрід писав у Вашингтон з Риму, що Б. Тадич «повідомив, що не буде перешкодою зусиллям міжнародної спільноти принести регіону стабільність, навіть якщо це передбачає деяку форму незалежності Косово» [3; с. 27]. Однак, позицію свого офіційного лідера поділяла лише незначна частка сербського соціуму. Усвідомлюючи це, американці розробили план під назвою «Стратегія К-1», ціль якого – змусити Белград визнати Косово, при чому мирно, без потрясінь та серйозних наслідків. «Стратегія» включала чотири фази.

Під час першої фази США повинні були сприяти приходу до влади «демократичного» керівництва (на парламентських виборах у січні 2007 року), яке визнає незалежність краю. Пентагон рекомендував у передвиборчій кампанії наголошувати на реалістичній політиці стосовно Косово. Ставка робилася також на молодь: для них проводилися концерти, дискусії, семінари, інтернет-презентації. Гроші на підтримку «демократичних» сил надходили з неурядових організацій, гуманітарних фондів, західних посольств.

На другому етапі головне завдання полягало в «управлінні наслідками» відчуження Косово, що означало переконати суспільство в

неминучості втрати. Для цього рекомендувалося активне використання ЗМІ, які повинні були заповнитися позитивними статтями про світле майбутнє, про вирішення першочергових життєвих проблем. Оскільки Сполучені Штати та їх політика не дуже популярні в Сербії, «Стратегія» передбачала, що переконувати сербів повинні не іноземці, а «прогресивні» серби. Відтак, про те, що Косово втрачено говорили письменниця Б. Срблянєвич, політики В. Драшкович, Ч. Йованович та інші.

Третя фаза – задобрити Сербію цілим рядом грошових дотацій й широко обговорити в громадських колах, як покращити життя за їх допомогою. Загалом планувалося надати Сербії близько 60 млн. доларів.

Четвертий етап повинен орієнтувати сербів на майбутнє (євроатлантичну інтеграцію), а не на минуле (Косово) [4]. Таким чином, Сполучені Штати, не без підтримки європейських дипломатів, намагалися змусити сербське суспільство зробити вибір на користь відділеної перспективи вступити в ЄС та НАТО, ціна якої зовсім незначна – відмова від Косово.

Провівши таку масштабну роботу, спрямовану на втілення в життя своєї «Стратегії», Америка не отримала очікуваного результату. Яскравим підтвердженням цього стала відмова Сербії від «плану Ахтісаарі», який нічого не згадує про незалежність Косово, лише на півсотнях сторінок дуже ґрунтовно описує процес та механізм створення по-суті незалежної держави. Останнє не зупинило албанців, які 17 лютого 2008 року в односторонньому порядку проголосили незалежність Косово. У свою чергу, серби, сподіваючись на справедливість міжнародних організацій, звернулися до Генеральної Асамблеї ООН з проханням оцінити правомірність дій албанців Косово. Генеральна Асамблея, у свою чергу, переклала вирішення даного питання на Міжнародний суд, якому знадобилося два роки для винесення консультативного рішення. 22 липня 2010 року Міжнародний суд визнав, що «прийняття декларації про незалежність Косово ... не порушує загальне міжнародне право,

Резолюцію Ради Безпеки ООН 1244 (1999) чи «Конституційні рамки» [5]. Така відповідь ще більше ускладнила вирішення непростого косовського питання. Албанці сподіваються, що це рішення дозволить їм найближчим часом стати повноправною європейською державою, а сербські лідери стверджують, що ніколи не погодяться на відокремлення Косово від Сербії.

Американську позицію з цього приводу найбільш чітко виразив колишній держсекретар США Ф. Гордон: «Ні ми (тобто американці), ні Євросоюз, ... не очікуємо, що Сербія визнає Косово, вона і не повинна це робити. Однак Сербія повинна визнати реальність демократичного, суверенного, незалежного мультиетнічного Косово в його нинішніх межах» [10]. Отже, Сполучені Штати продовжують твердо відстоювати територіальну цілісність Косово, незалежно від того, яке керівництво існує в Белграді. До того ж, хто як не Білий дім знає, що нема таких керманичів, яких не можна переконати. І сьогоднішній сербський президент Н. Томич, скоріш за все, не стане винятком. Тим більше, що Сербія по самі вуха в боргах (сербський зовнішній борг складає 26 млрд. євро), позбутися яких допоможе інтеграція в ЄС та НАТО, що можливо лише за рахунок відмови від Косово.

Вся вищезгадана метушня Вашингтону навколо Косово зовсім не через безмежну любов американців до албанців, чи, навпаки, ненависть до сербів, і навіть не настільки через бажання контролювати Європу чи назавжди витурити звідси росіян. Причини набагато простіші. Підтримуючи мусульманську більшість у Косово, а також мусульман у БіГ, Сполучені Штати намагаються зменшити їх негативне сприйняття в ісламському світі. Поряд з цим, як підкреслює експерт з геополітики К. Телбот: «Прагнення США і НАТО будь-якою ціною окупувати Косово і фактично всю Югославію було породжене бажанням заволодіти багатими природними ресурсами. Одне тільки Косово володіє величезними запасами мінеральної сировини в Європі на захід від Росії» [7]. Згідно з даними

Всесвітнього банку, вартість мінеральних ресурсів краю до початку фінансової кризи складала більше 19 млрд. доларів. Один тільки гірничо-переробний комплекс «Трепча», який виробляє золото, срібло, свинець і кадмій, приносить кілька мільйонів доларів чистого прибутку щороку. Крім того, Косово володіє запасами вугілля в 17 млрд. тон і нафтовими родовищами, подібно до Сербії та Албанії. І це ще не повна картина. Звідси, цілком логічною є американська зацікавленість в одноосібному управлінні даною територією, особливо в сучасних умовах гострої світової конкуренції за подібні ресурси.

Також варто додати, що за тривалими конфліктами в колишній Югославії стоїть боротьба за енергоресурси та контроль за шляхами їх транспортування. Власне Америка намагається реалізувати проект «з перекачування каспійської нафти через Косово до Адріатичного моря, звідки її танкерами можна поставляти на західноєвропейські ринки» [8]. Водночас, контролювати транспортні артерії, як відомо, зручніше й надійніше через систему протекторатів, створенням яких і займаються США на Балканах, починаючи з 1991 року. Таким чином, Пентагон намагається вбити одразу двох зайців: зміцнити свою енергетичну безпеку, з одного боку, та послабити російську, з іншого. Адже, зараз Російська Федерація є фактично монополістом на європейському енергетичному ринку. Та вже, мабуть, ненадовго. У лютому 2015 року у закордонних та вітчизняних джерелах з'явилася інформація про згорання Росією проекту «Південний потік», який передбачав прокладання газопроводу через територію Сербії. Цим поспішили скористатися американці, і вже попередньо домовилися з сербами про поставки газу у Сербію. Останнє, зокрема, відкриває перед Сполученими Штатами блискучі можливості уже в найближчому майбутньому примусити Белград визнати Косово, а також звільнити Європу від російської енергетичної залежності, яка через нинішню російсько-українську війну шукає альтернативні російським енергетичні джерела.

Висновки. З розпадом Радянського Союзу, який завершив панування біполярної епохи у системі міжнародних відносин, Сполучені Штати не змогли втриматися від спокуси очолити «новий світовий порядок». Прагнучи втілити в життя ідею про монополярний світ, в якому Америка залишатиметься єдиною «наддержавою», Вашингтон почав проводити агресивну зовнішню політику, спрямовану, насамперед, на ті регіони, які мали важливе геополітичне значення і де американський вплив був не достатньо сильний. У Європі ласим шматочком для американців виступають Балкани. Інтерес США до згаданої території зумовлений одразу кількома факторами. Насамперед, це природні багатства, якими переповнена балканська земля. Далі, ідеальне геополітичне розташування регіону, що дозволяє контролювати південні маршрути газового та нафтового транзиту в Європу. Водночас, постюгославський простір достатньо комфортний для створення (за допомогою НАТО) потужного військового плацдарму Пентагону на випадок російської експансії чи для впливу на європейців. Зрештою, балканська поліетнічність з помітним мусульманським присмаком (їдеться, зокрема, про боснійських та албанських мусульман) є надзвичайно сприятливою для побудови тут ісламської держави «нового типу», що допоможе покласти край збройній боротьбі ісламського екстремізму проти Америки. Скоріш за все, це не весь перелік підстав для пояснення американської геостратегічної активності на Балканах. Проте, він цілком достатній для того, щоб зрозуміти, чому Сполучені Штати сприяли дезінтеграції Югославії, втрутилися у боснійську війну, відстоюють незалежність Косово, здійснюють політичний та економічний тиск на Сербію, планують повністю інтегрувати Балканський регіон до ЄС та НАТО.

Беручи до уваги те, що значна частина амбітних геополітичних цілей Америки щодо Балкан знаходиться на стадії реалізації, науковий інтерес до її політики в даному регіоні залишається актуальним. Останнє, зокрема, стимулюватиме наступні дослідження з цієї проблематики.

Список використаних джерел

1. Рудич Ф. Балканська криза: геополітичний вимір / Фелікс Рудич // Віче. – 2000. – № 10. – С. 145-157.
2. Бжезинський З. Велика шахівниця / Збігнев Бжезинський. – Львів–Івано-Франківськ: «Лінея-НВ», 2000. – 236 с.
3. Врзић Н. Викиликс: Тајне београдских депеша / Н. Врзић. – Београд: Наш печат: Фонд Слободан Јовановић, 2011. – 138 с.
4. Террористическая ментальность: контрмеры [Електронний ресурс] /// EJournalUSA. Электронный журнал Госдепартамента США. – 2007. – May. – Режим доступа: <http://usinfo.state.gov/journals/itps/0507/ijpr/ijpr0507.htm>.
5. Гуськова Е. Сербская дипломатия в американских депешах: «Сага о лжи, предательстве и бесчестии» [Електронний ресурс] / Елена Гуськова. – Режим доступа: <http://guskova.ru/w/present/2012-1>.
6. Гуськова Е. Сербия по вопросу Косова: правом против силы [Електронний ресурс] / Елена Гуськова. – Режим доступа: <http://guskova.ru/w/present/2010-r>.
7. Дарвази С. Кому помогла Америка на Балканах? / Сулейман Дарвази [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.islamnews-2558.html>.
8. Пономарева Е.Г. Балканы – зона перманентного кризиса? [Електронний ресурс] / Елена Георгиевна Пономарева. – Режим доступа: <http://ineteraffairs.ru/author.php?n=arph&pg=206>.
9. Пономарева Е.Г. Дейтон: ловушки и дилеммы Мирного соглашения [Електронний ресурс] / Елена Георгиевна Пономарева. – Режим доступа: <http://ineteraffairs.ru/author.php?n=arph&pg=403>.
10. Пономарева Е.Г. Урегулирование этнополитических конфликтов: балканский опыт [Електронний ресурс] / Елена Георгиевна Пономарева. – Режим доступа: <http://ineteraffairs.ru/author.php?n=arph&pg=663#>.

11. Филимонова А. США на Балканах: оперативная фаза установления военного контроля [Электронный ресурс] / Анна Филимонова. – Режим доступа: <http://www.fondsk.ru/news/2013/05/22/us-na-balkanah-operativnaja-faza-ustanovlenija-voennogo-kontrolja-20614.html>.

12. ЦРУ рассекретило прогноз распада Югославии от 1990 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.senica.ru/serbia/news/cru-rassekretilo-prognoz-raspada-yugoslavii-ot-1990-goda>.